

TOPLAM KALİTE YÖNETİMİ

HAFTA 9

Benchmarking ve Kıyaslama

Su Ürünleri Endüstrisinde Kıyaslama Yöntemleri ve Uygulama

Prof. Dr. Zayde AYVAZ

Su Ürünleri Endüstrisi Mühendisliği

BU HAFTA NE ÖĞRENECEĞİZ?

- Benchmarking kavramının tanımı, tarihçesi ve TKY içindeki yeri
- Dört benchmarking türü: iç, rekabetçi, fonksiyonel, jenerik
- 5 aşamalı benchmarking süreci: Planlama → Veri toplama → Analiz → Uygulama → Olgunlaştırma
- Su ürünleri sektöründe kullanılan KPI'lar: akuakültür, yem, işleme, kuluçkahane
- Benchmarking araçları: radar diyagramı, gap analizi, benchmarking matrisi
- Vaka: Türk çipura-levrek sektörünün küresel üreticilerle karşılaştırması

Kaynak: TKY Kitabı — Bölüm 9 (Benchmarking ve Kıyaslama)

Benchmarking Nedir?

9.1. Giriş

Tanım

"Kendi süreçlerinizi ve performansınızı, sektörünüzdeki veya sektör dışındaki en iyi uygulayıcılarla karşılaştırarak sürekli iyileştirme için referans noktaları belirleme yöntemidir."

Temel İlkeler

- Karşılaştırma → sadece sayı değil, süreç bilgisi aktarımı
- Öğrenme odaklılık → en iyiden nasıl yapıldığını öğrenmek
- Uyarılama → kopyalama değil, kendi koşullara uyarılama
- Süreklilik → tek seferlik değil, döngüsel bir uygulama

Benchmarking'in Doğuşu: Xerox Vakası

9.1.1. Tarihçe

1979 — Xerox, Japon rakiplerle karşı karşıya

- Japon rakiplerin ürün fiyatı, Xerox'un üretim maliyetinin altındaydı
- Xerox, Japon rakiplerinin ürünleri ve süreçlerini sistematik olarak analiz etti
- Lojistik için L.L. Bean (perakende), sipariş için American Hospital Supply benchmarking yapıldı
- Sonuç: Xerox 1989'da Malcolm Baldrige Ulusal Kalite Ödülü'nü kazandı

DERS ÇIKARIMI

Benchmarking, krizle doğan bir yönetim aracıdır. Xerox, 'biz en iyisiyiz' varsayımını bırakıp 'kim daha iyi yapıyor ve nasıl?' sorusunu sorduğunda TKY'nin bir parçası haline geldi.

Benchmarking Türleri

9.2. Dört ana tür

İÇ

Aynı işletmenin farklı birimleri arasında

✓ Avantaj

En kolay erişim
Hızlı uygulama

✗ Zorluk

Yenilik sınırlı

REKABETÇİ

Doğrudan rakiplerle

✓ Avantaj

En doğrudan karşılaştırma

✗ Zorluk

Veri erişimi zor

FONKSİYONEL

Aynı fonksiyonu yapan farklı sektör firmaları

✓ Avantaj

Yüksek inovasyon potansiyeli

✗ Zorluk

Uyarlama zorluğu

JENERİK

Süreç temelli, sektörden bağımsız en iyi

✓ Avantaj

Çığır açan fikirler

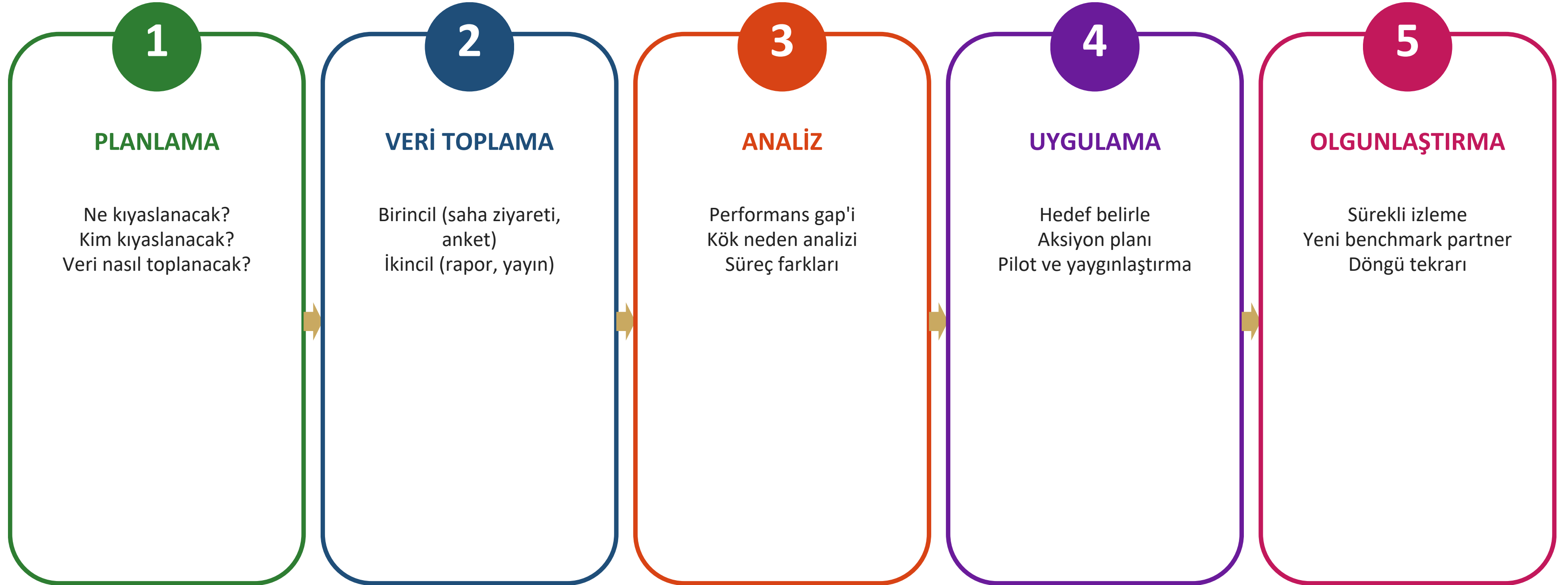
✗ Zorluk

Uzmanlık gerektirir

Su ürünleri örneği: Akdeniz'deki aynı holdinge ait iki kafes çiftliğinin FCR karşılaştırması → İç benchmarking

Benchmarking Süreci: 5 Aşama

9.3. Xerox metodolojisi

→ PUKÖ (PDCA) döngüsüne benzer: Plan-Do-Check-Act ile örtüşür

KPI — Key Performance Indicator

9.4. Temel Performans Göstergesi

Tanım

KPI (Anahtar Performans Göstergesi), bir kuruluşun stratejik hedeflerine ne kadar ulaştığını ölçen, sayısal, izlenebilir ve zaman bağlı göstergedir.

İyi Bir KPI: SMART Olmalı

S	Specific — Spesifik	Net tanımlı, muğlak değil
M	Measurable — Ölçülebilir	Sayısal veriye dayalı
A	Achievable — Ulaşılabilir	Gerçekçi hedef
R	Relevant — İlgili	Stratejik hedefe bağlı
T	Time-bound — Zaman bağlı	Belirli bir dönemde ölçülen

KPI Türleri

Öncü (Leading) KPI

Gelecek performansı öngörür. Henüz ortaya çıkmamış sorunları erken uyarır.

Örnek: Yem tüketimi/balık sayısı oranı — kötüleşirse hastalık riski sinyali.

Ardıl (Lagging) KPI

Geçmiş performansı ölçer. Ne olduğunu söyler ama değiştiremeyiz.

Örnek: Hasat sonu FCR, yaşama oranı, üretim maliyeti.

Etkin yönetim için: Öncü KPI'lar ile erken müdahale + Ardıl KPI'lar ile sonuç takibi

Akuakültür KPI'ları

9.4.1. Ağ kafes çiftliği metrikleri

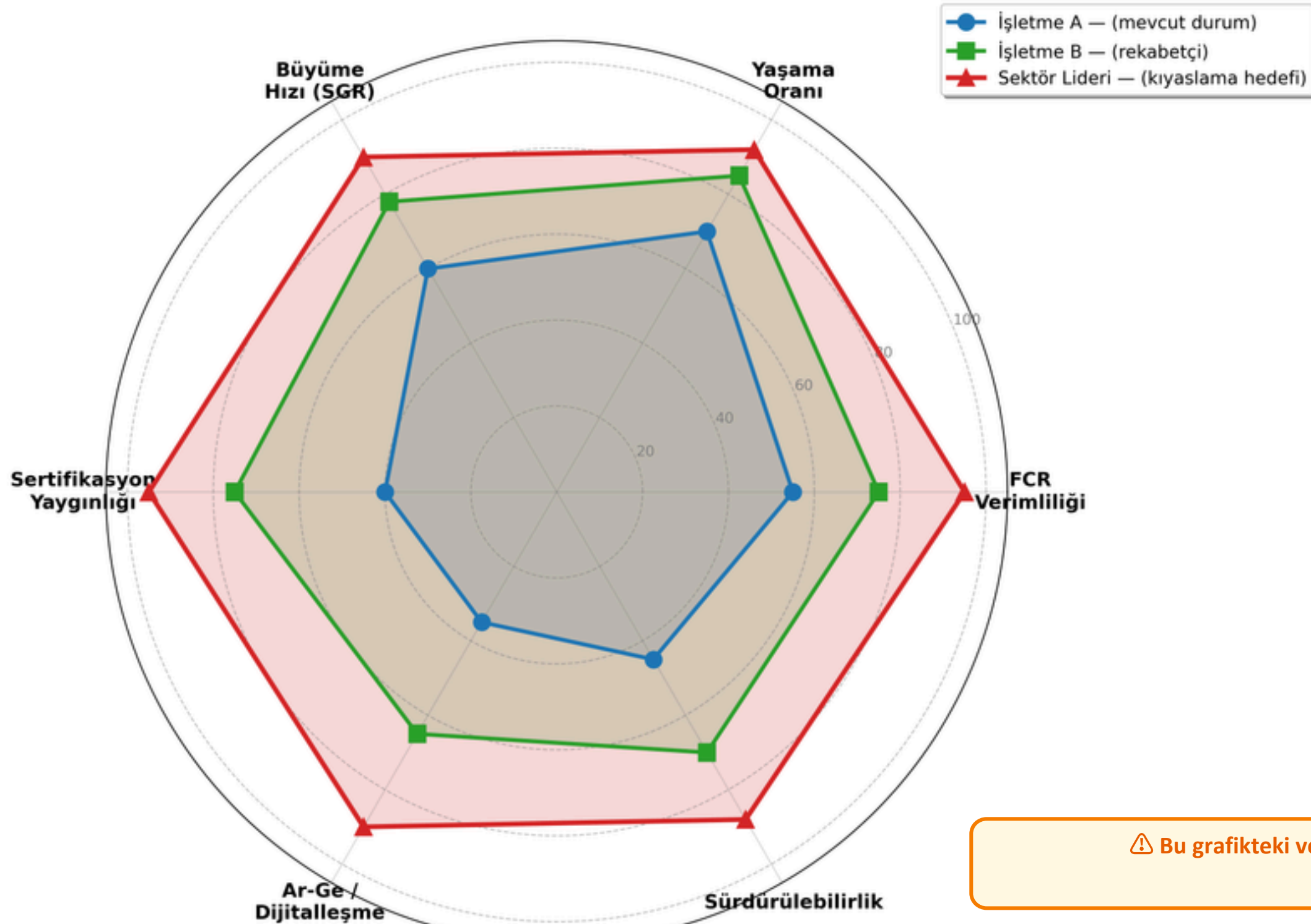
KPI	Tanım	Hedef / Referans	Ölçüm Sıklığı
FCR	kg yem / kg canlı ağırlık artışı	1,0–1,3 (somon/alabalık); 1,7–2,2 (çipura-levrek)	Üretim dönemi
SGR (%/gün)	Spesifik büyüme oranı	0,8–1,2 (yaş ve türe bağlı)	2 haftada bir
Yaşama oranı	Başlangıç/son stok oranı	>%92 (ticari hedef)	Aylık
Hasat ağırlığı	Ortalama balık ağırlığı	Çipura-levrek: 350–450 g	Hasat
Üretim süresi	Stoklamadan hasada (ay)	Çipura-levrek: 14–18 ay	Döngü sonu
Kafes başına biyomass	kg/m ³	10–15 (Akdeniz)	Sürekli

KPI seçerken: ölçülebilir, sektör standardında karşılaştırılabilir, maliyet-etki bağlantılı olmalı

Benchmarking Araçları: Radar Diyagramı

9.6.1.

Şekil 9.1. Benchmarking Radar Diyagramı — Akuakültür Performans Profili

Kullanım Amacı

- Birden fazla KPI'yı tek görselde karşılaştırma
- Kendi performansınız vs. sektör lideri
- Güçlü ve zayıf boyutları net gösterir
- Radar alanı büyüdükçe → genel performans iyi

Örnek Boyutlar

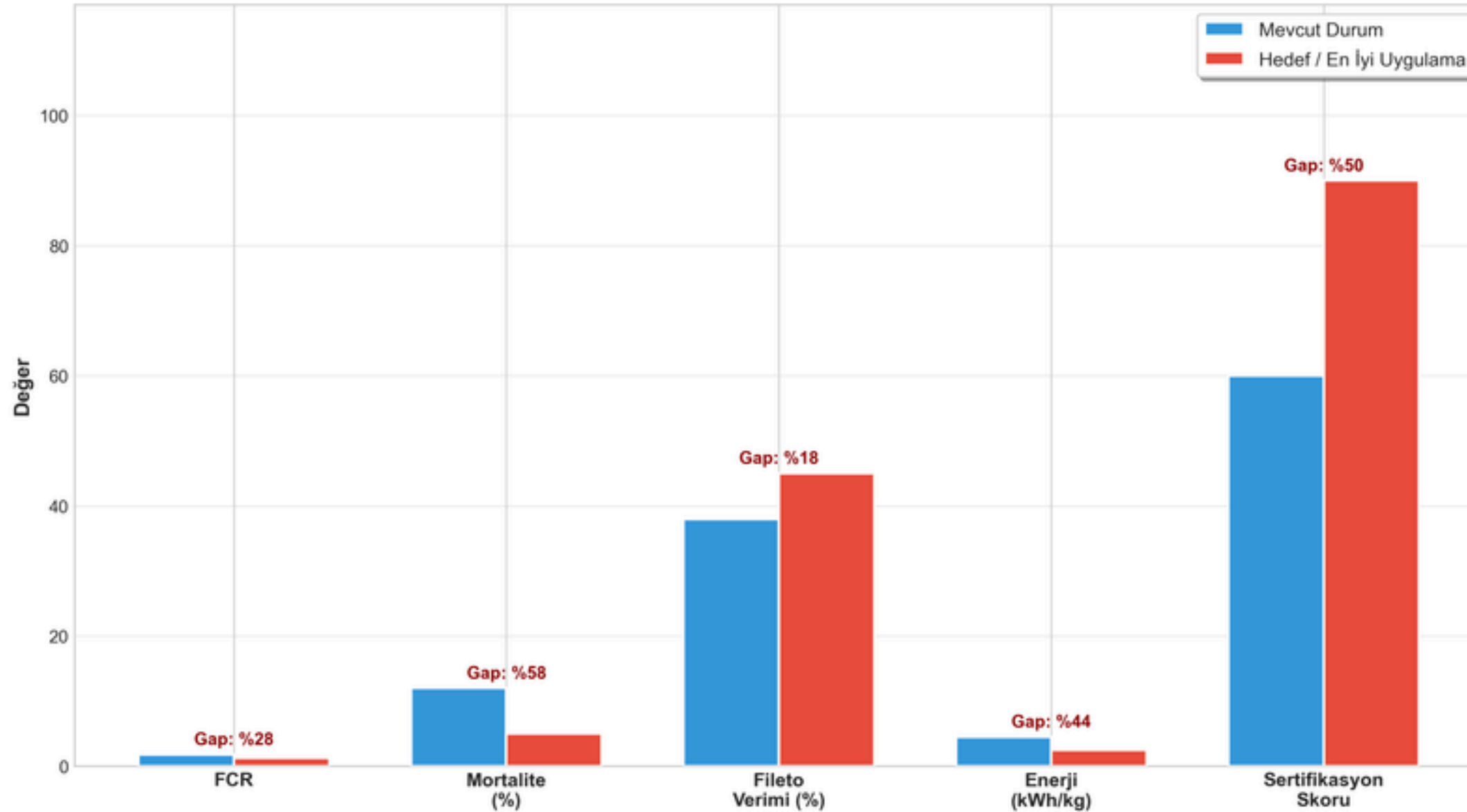
- FCR verimi
- Sertifikasyon yaygınlığı
- Ar-Ge yoğunluğu
- Otomasyon seviyesi
- İhracat çeşitliliği

⚠ Bu grafikteki veriler HİPOTETİK (ÖRNEK) verilerdir. Yalnızca yöntem gösterimi amacıyla kullanılmıştır.

Gap (Boşluk) Analizi

9.6.2.

Şekil 9.2. Gap Analizi — KPI Bazlı Karşılaştırma

ÖRNEK (HİPOTETİK) VERİ — Yalnızca yöntem gösterimi amaçlıdır. Gerçek işletme verisi değildir.

⚠ Bu grafikteki veriler HİPOTETİK (ÖRNEK) verilerdir. Yalnızca yöntem gösterimi amacıyla kullanılmıştır.

Gap Formülü

$$\text{Gap} = \text{En iyi performans} - \text{Mevcut performans}$$

3 Ana Gap Türü

- Performans gap: Çıktı farkı (örn. FCR 2.0 → 1.3)
- Süreç gap: İşleyiş farkı (kayıt tutma yöntemi)
- Yetenek gap: Bilgi/altyapı farkı (IoT, AI)

Kapanma Stratejisi

Kısa vadede süreç iyileştirme → orta vadede teknoloji transferi → uzun vadede kültürel dönüşüm

Vaka: Türk Çipura-Levrek Sektörü

9.7. Uluslararası kıyaslama

Arka Plan

- Türkiye, Akdeniz türleri (çipura, levrek) üretiminde dünya lideri konumunda
- Norveç somonu ise küresel akuakültürün en gelişmiş segmenti
- İki sektör aynı türü üretmese de süreç ve yönetim açısından karşılaştırılabilir
- Hedef: Norveç'in ileri uygulamalarını öğrenip kendi koşullarımıza uyarlamak

✓ Türkiye'nin Öne Çıkan Yönleri

- Düşük üretim maliyeti (iklim, işçilik)
- Akdeniz'de uygun doğal su koşulları
- Genç ve dinamik iş gücü
- AB pazarına coğrafi yakınlık

→ Gelişim Fırsatları

- Otomasyon ve dijitalleşme yatırımları
- Uluslararası sertifikasyon (ASC, BAP) yaygınlığı
- Katma değerli ürün payının artırılması
- Sanayi-üniversite Ar-Ge iş birlikleri

Bu hafta öğrendiklerimiz

- Benchmarking, 'en iyiden öğrenme' felsefesine dayanan bir sürekli iyileştirme aracıdır
- Dört ana tür vardır: İç, Rekabetçi, Fonksiyonel, Jenerik
- 5 aşamalı sistematik süreç: Planlama → Veri → Analiz → Uygulama → Olgunlaştırma
- Su ürünleri sektöründe her alt sektör için (akuakültür, yem, işleme, kuluçkahane) özgün KPI setleri vardır
- Görsel araçlar (radar, gap analizi, matris) performans farklarını net ortaya koyar
- Türk su ürünleri sektörü, öne çıkan yönlerini koruyarak gelişim alanlarında küresel öncülerden öğrenerek büyüyebilir

Sınıfta tartışalım

1

Türkiye'deki bir çipura-levrek üretici kooperatifinin iç benchmarking çalışması yapması için hangi KPI'ları seçersiniz? Neden?

2

Bir su ürünleri işleme tesisi, otomotiv sektöründen 'yalın üretim' uygulamalarını öğrenebilir mi? Hangi süreçlerde fonksiyonel benchmarking mantıklı olur?

3

Benchmarking yaparken karşılaşılabilecek etik sorunlar nelerdir? Rekabetçi benchmarking'de bilgi toplama nasıl olmalıdır?

4

Radar diyagramında 'alan büyüklüğü' her zaman daha iyi midir? Hangi durumlarda yanıltıcı olabilir?

5

Bir kuluçkahane için benchmarking partneri olarak hangi tür bir tesis seçilmelidir? Dünyadaki lider kuluçkahaneleri araştırınız.

Tartışma Sorularının Cevapları (1/2)

Soru 1–3

1 Çipura-levrek kooperatifinin iç benchmarking KPI'ları

Temel KPI seti: FCR, yaşama oranı, SGR, üretim maliyeti (TL/kg), hasat ağırlığı sapması, ilaç-aşı maliyeti, iş kazası sıklığı, çevresel atık yükü (N, P). Neden: Operasyonel karlılığı ve verimliliği doğrudan gösterirler; üyeler arası standart olarak ölçülebilir; veriler kooperatif içinde şeffaflıkla paylaşılabilir — bu iç benchmarking için en uygun koşuldur.

2 Otomotiv yalın üretim → su ürünleri işleme tesisi

Evet. Fonksiyonel benchmarking mantığı: süreç yapısı ortak olduğunda sektör sınırı aşılabılır. Uygulanabilir alanlar: (i) hat dengeleme ve dar boğaz yönetimi (filetolama hattında), (ii) SMED (çabuk kalıp/tür değişimi — levrek→çipura geçişi), (iii) 5S ve görsel yönetim (soğuk oda ve paketleme), (iv) Kanban ve çekme sistemi (taze ürün sevk), (v) poka-yoke (metal dedektör/vakum kaçağı önleme), (vi) jidoka (otomatik hat durdurma).

3 Benchmarking'de etik ve rekabetçi bilgi toplama

Riskler: ticari sır ihlali, çalışanlardan gizli bilgi çıkartma, sahte kimlikle tesis ziyareti, rekabet hukuku ihlalleri (fiyat/kapasite bilgisi değişimi). Etik yol: (a) karşılıklı mutabakat ve gönüllü paylaşım protokolü, (b) kamuya açık veri (yıllık rapor, sektör dernekleri, FAO, sertifikasyon raporları) ile başlamak, (c) benchmarking partneri ile NDA (gizlilik anlaşması), (d) APQC/Benchmarking Exchange gibi platformlar üzerinden veri havuzu, (e) karşılıklı değer sunumu — siz de kendi verinizi paylaşın.

Tartışma Sorularının Cevapları (2/2)

Soru 4–5

4 Radar diyagramında 'alan büyüklüğü' her zaman daha iyi mi?

Hayır — alan büyüklüğü YANILTICI olabilir. (1) Boyutların yönü: FCR ve mortalite düşük=iyi iken sertifikasyon yüksek=iyi; normalizasyon yönü yanlışsa 'büyük alan' kötü performansı gösterebilir. (2) Ölçek/birim karışımı: farklı birimlerdeki değerler aynı skalada kıyaslanamaz. (3) Boyut sayısının etkisi: 3 boyutlu radar ile 8 boyutlu radar aynı görünür; tek bir boyuttaki üstünlük alanı orantısız büyütür. (4) Eksik boyut: stratejik öneme göre boyut seçimi yapılmazsa yanlış odaklanma oluşur. Öneri: tüm boyutları 'yüksek=iyi' olacak şekilde normalize edin ve boyut seçimini stratejik hedefle hizalayın.

5 Kuluçkahane için benchmarking partneri seçimi

Seçim kriterleri: (a) aynı/benzer tür (damızlık biyolojisi farklı), (b) aynı iklim/tuzluluk bölgesi, (c) benzer ölçek ve teknoloji düzeyi (flow-through vs. RAS), (d) açık veri paylaşımına istekli. Dünyadaki öncü kuluçkahaneler (araştırılacak örnekler): AquaGen, Benchmark Genetics, SalmoBreed (somon damızlık); Ferme Marine du Mahébourg, Andromeda (çipura-levrek damızlık); Panittica Italia, Galaxidi (Akdeniz türleri). Türkiye için: Kılıç Deniz, Akuavatan gibi büyük entegre üreticilerin kendi kuluçkahaneleri kıyaslama için uygun iç referanslardır.

Haftaya

HAFTA 10

Müşteri İlişkileri ve Memnuniyet Yönetimi

Kano modeli · Müşteri memnuniyet indeksi · Şikâyet yönetimi

Ön hazırlık: TKY Kitabı, Bölüm 10'u okuyunuz

Prof. Dr. Zayde AYVAZ